

ρίζετε καλύτερά μου σε τύπο που άκουστικες πολλές φορές ή μεγάλη και αξιοματική φωνή του Ψυχάρη. Θα σημειώσω μόνο μια φράση του Μορέας, παρμένη από το χρονογράφημά του: «Η γλώσσα τούτη—γράφει για τη δημοτική μας γλώσσα—είναι γνήσια ελληνική...» «Δε μου επιτρέψη να την εξακολουθήσω τη φράση του, αλλάζοντας την λιγάκι! «Και είναι καθιερωμένη από αιώνες όλους συμφορών και σκλαβιάς».

Και τέλος πάντων αν εύρισκονται μεταξύ μας πεζογράφοι και στιχοπλέχτες που να ξεχωρίζουν μεταφράζοντας—όπως μπορεί καθένας—τα κλασσικά άριστουργήματα σε τρόπο που να ξαναζούν την ελληνική ιδέα με όλη της την απλή και φωτεινή ομορφιά, μέσα στους «popularistes», στους δημοτικιστές πρέπει να τους ζητήσουμε αυτούς, μέσα σε κείνους που θέλει να πάει παρουσίαση ο κ. Μορέας πως τάχα παραμελούν και υποτιμούν τους αρχαίους. Μόνο δεν πρέπει να λησμονήτε πως οι «popularistes» αυτοί δουλεύουν για να ξεθάψουν και για να ξανασιμώσουν σ' εμάς με το χρώμα της ζωής και της υγείας τους αρχαίους, τους μακρυσμένους από μας και τους θαμμένους κάτω από τα παχιά στρώματα της στάχτης του Λογικωτισμού. Κι αυτό είναι το έργο της γλώσσας της ζωής και της υγείας, της δημοτικής, της εθνικής μας γλώσσας και όμως για τη γλώσσα τούτη μίλησε ο κ. Μορέας με άμελεια που ξαφνίζει σαν έρχεται από ποιητή κι από τεχνίτη τέτοιο και με τέτοια συνείδηση, καθώς είν' εκείνος. Θα στοχάζονταν κανείς πως αυτά τα λέει όχι ο έκτιστος γάλλος ποιητής, αλλά ο βρυκόλακας του νέου και λογικώτατου στιχογράφου που ζούσε στην Αθήνα εδώ και τριάντα χρόνια.

Μεγάλη χάρη θα σας χρωστούσα, Κύριε, αν καταχωρίζατε τις γραμμές μου τούτες στο αξιότιμο φύλλο σας.

Με βαθύτατο σέβας

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΜΙΣΟ

Διάπλατος πέρα πέρα ο κάμπιος τραγουδάει και το μυριόφωνο τραγούδι του θεόμορφα συντροφέβεται με το βαρύ σκοπό του ποταμού, που κατεβαίνει απ' τα Νόμια και χύνεται στο Νησιού τις άπλερες πεδιάδες. Διαβαίνει το κρουστάλλιο νερό, άρροκνύλ, μουμουρίζει, κισσοκνύλ, στομιώνεται, τρέχει πότε γραμμή δλόισα, που στο μάκρομα θαμπώνει το μάτι, και πότε στριφογυρίζοντας, μια λάνεται και μια φαίνεται στον κατάφυτο κάμπο, που να το βλέπη κανείς από ψηλά τη νύχτα, μέσα στις άχνες ανάλαμπες του φεγγαριού, θαδρῶ πως κάποιο φεῖδι θεόρατο είνε ξεπλωμένο και κοιμάται στις παχυνές πεδιάδες της Μεσσηνίας. Στις όχτιες σταλάζουν τα βρεμένα κλαδιά κ' οι καλοποτισμένες λέρνες άπαλά κι ανάλαφρα λυγίζουν, σα να χορεύουν σιγαλά στο άεριστο τραγούδι, που πότε πότε μουμουρίζουν τα διπλόχρωμα φυλλαράκια τους: οι καλαμιές πυκνές κι δλόδροσες παραστέκουν στο πλάι κ' η παράξενη άμμουδιά μουσοβολάει απ' άκρη σ' άκρη απ' τις σμυρτιές και τις πιροδάφνες που με τον καιρό λόγγο άκέραιο έχουν πλέξει δίπλα της: άχ! παλιά μου ζωή! γλυκύτατα παιδιακία μου χρονάκια! έδω στο μεγάλο κοτρόνι, που τώρα τα σκίνα άπονα το σκέπασαν, καθισμένος μιν άβρουύλα άκουγα πλάι—παιδάκι όχτώ χρονῶ—τη γιαγιά μου την καλή, να μου δίνη εδνές και άγια λόγια... δίπλα το ποταμάκι πέραγε άργό κι άποστα-

μένο· οι λογισμοί μου τρέχανε κοντά του και πόθος μέσφιγγε άρίφνητος: το κορμί μου άκίνητο στο κοτρόνι άπάνω· ή γιαγιά μου μῶφελνε εδνές και άγια λόγια... δίπλα το ποταμάκι σιγαλά κι άρροκνύλτο διάβαινε κ' ή παιδιακία φαντασιά μου ταξίδεβε με τα διαμαντένια νερά! Τώρα τα σκίνα σκέπασαν το κοτρόνι, νερά κανούρια σκόρπισαν ξένους άμμους, το ποτάμι μεγαλύτερο έκρυψε την πλατιά όχτιά, το χῶμα σκέπασε τη γιαγιά μου, όλα, όλα με τον καιρό σβήσανε και μου φαίνεται να είμαι ξένος, να μιν ήρθα ποτέ στα παλιά μου κατατόπια!...

Τι βουνά γῦρο! τι κάμποι κάτω! τι λόγγοι, τι φυτιές, τι ποτάμια, τι θνάκια, και πέρα πέρα τι θάλασσα! Παράδεισος! Και τα βουνά πρασινισμένα κι οι κάμποι, καρπεροί τα νερά άστέρεφτα άργώνουν και ποτίζουν τη γῆ: άσπρες κορδέλλες τα ποτάμια σιού κάμπου την καταπράσινη φορεσιά: στο πλάι του ποταμού από πάνω, μπιστόνια, σταφίδες, άμπέλια, όλα με τάξη και μέτρο άφξάινονται και καλύτερέβουν: πεπόνια μυρωδίτια, καρπούζια κισσοκνύλ, άμπέλια, όλα όλα απ' την Παράδεισο βγαλμένα, θρεμμένα με τα χιονάτα νερά, με το βουνήσιο, με το θαλασσινό άγέρα, με τον ήλιο τον ξεχωριστό, που τότε ζεστό και πότε χιλά ζωγονά έπίκαιρα τον κάμπο της Μεσσηνίας: κι έτσι το χειμῶ το κρύο λίγο, το καλοκαίρι ή όροσιά τόση, που και το μεσημέρι περῶ σαν άβγῆ.

Άκου γῦρο, γῦρο! πουλιάκια φτερουγίζουν, κελαιδοῦν καθ' ένα και το σκοπό του στο λάκκο άπάνω φωνάζει ο σφάραδακας σαν τον πιάνουν απ' το λαμῶ τον κακομοῖρη! μισοχωμένη στο βοῦρκο, σουράει ή νεροχελῶνα φουσκάνοντας τα μάγουλά της: χείρεται τη λασιότατα της την καλή. Ύστερα, σαν έρθη πιά ή νύχτα θα χαροκοπήση ή άργατεία: σ' όλο τον κάμπο θα χυθούν τα τραγούδια του χωριού, του βουνού και της έρημῆς: θ' αναφθούν φωτίσες φωτίσες και γῦρο θα στηθούν χοροί: οι λυγρές με τα παλληκάρια, που δουλέβαν τη μέρα, τραγουδοῦν, χορεύουν, γλυκοκουβεντιάζουν και ξεχνούν την νούραση.

Γλεποῦν. Γλεποῦν την καμπισία ζωή τους, την πολιμῶτερη ζωή της Ρωμοσύνης.

Νησι 7 του Τρυγητή 1904

ΜΑΡΚΟΣ ΓΕΡΑΝΗΣ

ΞΥΠΝΑ ΡΩΜΗ

ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΤΟ ΡΟΥΣΦΕΤΙ *

Μά με το να μη μας ταιριγιάζη το Σύνταγμα, και με το να μη το άκούμε, για τούτο πέσαμε σ' άλλο κακό.

Μείναμε χωρίς νόμους, κατακνήσαμε άκυβέρνητοι, ως καθώς το λεγε το παιδί του μακαρίτη του Ζαίμη, κείνου που ήτανε στην έπανάστασι.

Και τούτο το κακό δεν είναι μικρό, παρά μεγάλο, γιατί οι άνθρωποι δεν μπορούνε να ζήσουν χωρίς νόμους, άλλοιῶτικα είναι χειρότεροι κι' από τ' άγρια θηρία, γιατί και τούτα έχουν νόμους και ζούνε κατά τους νόμους τους.

Για τούτα και για τάλλα, χρειάζεται το λοιπόν, μια ῶρα αρχήτερα, ν' αφήσωμ' αυτό το Σύνταγμα, που δε μπορούμε να πάμε μπροστά, και να πάρουμε τους δικούς μας τους νόμους, που, ως καθώς είπα, να συμφωνάνε και με το φυσικό μας.

Οι νόμοι αυτοί είναι των παλαιῶν Έλλήνων, των

*) Η αρχή του στο φύλλο 112.

πατέρων μας, που κι' εμείς για κείνους φανταζόμαστε, κι' όλος ο κόσμος μας τιμάει.

Σήμερα ίσια ίσια, διάβαζα σε μια φράγκικη έφημερίδα, μας κατηγορῶνε μας τους Έλληνες, γιατί οῦλοι οι άλλοι, και Έγγλέζοι και Φραντζέζοι κι' Άλλαμάνοι, ῶφελθηθήκανε και ῶφελιόνται από την σοφία των παλαιῶν Έλλήνων, και σε κάθε πρῶμα κείνους πρῶτα κι' αρχῆς συμβουλεύονται, και ό,τι καλό έχουνε, από κείνους το πήρανε, κι' ό,τι μπορούν να πάρουν, με κάθε τρόπο προσπαθοῦνε να το άποχτήσουν.

Μεις μοναχά, που οῦλα τους μπορούσαμε να τ' άποχτήσωμε, και να γίνωμε μεγάλοι και δοξασμένοι σαν κείνους, τίποτα δεν πήραμε, όλο τα φράγκικα κυνηγάμε, κι' όχι τα φράγκικα, που είναι παρμένα από τους Έλληνες και είναι καλά, παρά τα καθ' αυτό φράγκικα, που είναι κακά.

Ό,τι καλό έχει το Σύνταγμα, τῶχει από τους Έλληνες, κι' ό,τι κακό, από τους Φράγκους.

Το μόνο καλό του είναι, που στέκει σε τρεις στύλους, γιατί σε τρεις στύλους άπάνω μπορεί να κυβερνηθῆ ένα έθνος: και τη λευτεριά του να μη χάση, και να πάνε καλά και ή δουλειάς του.

Ός καθώς χρειάζεται σιδεροστῆ με τρία ποδάκια για να σταθῆ άπάνω το κακάκι, έτσι τρεις στύλοι χρειάζονται για να κυβερνηθῆ ένα λαός, που βράζει και χροχλάζει, ως καθώς το κακάκι στη φωτιά.

Ός κι' αυτή ή Θεότης είναι τρισυπόστατη, κι' άπάνω σε τρία στέκει, Πατήρ, Υῖος και άγιον Πνεῦμα, Τριάδα ο μ ο ο υ σ ι ο ς κ α ι ἄ χ ω ρ ι σ τ ο ς. Η άλλαις θρησκείαις, που είχανε το Θεό ένα μοναχά, κι' όχι τρισυπόστατο, οῦλαις πέσανε.

Κι' έτσι πρέπει να ἦναι κι' ὅχι άλλειῶς ή Κυβέρνησι, γιατί ανισωστῆ κι' είναι ένας ο στύλος, κείνος που θα είναι ο στύλος, θα κἀνη ό,τι θέλει τους άλλωνούς, που θα εῖπη θα ἦναι τύραννος: ανισωστῆ κι' είναι δύο, ο ένας θα θελήση να γίνη παραπάνω από τον άλλο, θα πιαστοῦνε, κι' όποιος νικήση τον άλλο, θα μείνη αὐτός τύραννος, και δε συμφέρει.

Μά σαν είναι τρεις, ο ένας με τους δυο μαζῆ δε θα θελήση ποτέ να τα βάνη, γιατί κι' ο ίδιος θα καταλάβη πως κι' οι δυο μαζῆ θα τον νικήσουν. Για τούτη την αῖτία, με τον ένα πάντα θα τα βάνη, και τότες ο άλλος μπένει στη μέση, και δεν αφήνει τον ένα να φάη τον άλλο, γιατί τούτο είναι κι' αὐτουνού το συμφέρον: σαν φάη τον ένα, ύστερα θα φάη και τον άλλο.

Έτσι και οι τρεις, ο καθένας με την βοήθεια πότε του ενός και πότε τ' άλλωνού, μένουν στη θέση τους, και πάντα τρεις είναι.

Για τούτο οι Έλληνες, όλους τους νόμους που κάνανε για να κυβερνηθοῦνε, τηράγανε πρῶτα κι' αρχῆς να τους θεμελιώσουν σε τρεις στύλους, για να ἦναι στερεοί.

Πρῶτος στύλος ἦτανε ο Βασιλεῖς, δεύτερος ἦτανε οι μεγαλοσιάνοι, όχι κείνοι, που είχανε πατέρα μεγαλοσιάνο, αλλά κείνοι που κάνανε καλό στον τόπο, κι' ο τόπος τους εῖχε σε ὑπόληψι και τους ἔκανε μεγαλοσιάνους του.

Τρίτος στύλος ἦτανε ο ίδιος ο λαός.

Ο Βασιλεῖς τη μια μερῆ κι' οι μεγαλοσιάνοι την άλλη, σκεπτόσανε μαζῆ, κι' άφου συμφωνάγανε σ' ένα πρῶμα, το λέγανε του λαού, κι' ανισωστῆ το βρισκε καλό ο λαός, γινύτανε, άλλειῶς τίποτα.

Ο λαός πάλι, με το να ἦναι ίκανός να ξεχωρίση το καλό, μα δεν ξέρε με τι τρόπο να το κἀνη, γιατί είναι άμαθος, δεχότανε μοναχά, ή δε δεχότανε ό,τι του λέγανε ο Βασιλεῖς κι' οι μεγαλοσιάνοι, και δε